

Список використаної літератури

1. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. І. Слєпкань. – К. : Вища шк., 2005. – 239 с.
2. Чірікова Н.М. Мотиваційні теорії персоналу і управління мотивацією праці / Н.М. Чірікова // Молодий вчений. – 2015. – № 11. – С. 109-113.
3. Heckhausen Heinz. Motivation und Handeln / Heinz Heckhausen. – Berlin – Heidelberg – New York: Springer, 2003. – 557 p.
4. Taylor D., Grant J., Hamdy H., Grant L., et al. Transformation to learning from a distance. MedEdPublish. 2020; 9 (1): 76. DOI: 10.15694/med.2020.000076.1

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Ройко Н.В., Филенко Б.М., Проскурня С.А., Черняк В.В., Старченко І.І.

Полтавський державний медичний університет

Інноваційна освіта трактується не як передача знань, а як формування базових компетенцій, які допомагають здобувати нові знання самими студентами і з часом застосовувати ці знання й уміння для успішної діяльності в певній галузі медицини. Визначальними умовами сучасного освітнього процесу визнано високий професійний рівень викладачів закладу вищої освіти; раціональне поєднання класичних методів з активними, інтерактивними методами; постійні наукові дослідження науково-педагогічних працівників кафедри із залученням до них здобувачів освіти; достатнє (сучасне) матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу; його грамотний управлінський і методичний супровід.

Ключові слова: компетенції, інноваційні технології, сучасні методи навчання, патоморфологія.

Innovative education is not presented as the transfer of knowledge, but as the acquisition of basic competencies that help students acquire new knowledge and apply this knowledge and skills for successful activities in a particular field of medicine. The defining conditions of the modern educational process are: high professional level of teachers of the higher educational institution, rational combination of classical methods with active, interactive methods, constant scientific research of the scientific and pedagogical staff of the department with the involvement of students, sufficient (modern) material and technical support of the educational process, competent management and methodological support.

Keywords: competencies, innovative technologies, modern teaching methods, pathomorphology.

Державний стандарт вищої освіти передбачає істотну зміну організації освітнього процесу, в якому основна увага акцентується на активній позиції самого здобувача освіти в процесі навчання. Тому без упровадження інноваційних освітніх технологій і підходів домогтися цього неможливо [8; 9]. Основним завданням вищої медичної освіти на сучасному етапі стало не стільки збільшенню кількості знань, як поліпшення якості освітнього процесу. Це означає, що інноваційна освіта трактується не як передача знань (вони швидко старіють), а як формування базових компетенцій, які допомагають набувати нових знань самими здобувачами освіти і в майбутньому застосовувати ці знання і вміння для успішної діяльності в певній галузі медицини [7].

По суті, базові компетенції є основою глибокої фундаментальної підготовки майбутнього лікаря. Крім того, необхідно розуміти, що навчання спеціаліста не обмежується лише отриманням ним професійних знань. Разом із ними в майбутнього фахівця формуються культурні навички, досвід роботи в соціально-економічних умовах, що змінюються, психологічні, деонтологічні та низка інших компетенцій, що дозволить йому самостійно зорієнтуватися в ситуації та кваліфіковано вирішити складні завдання [10]. Визначальними умовами сучасного освітнього процесу вважають: високий професійний рівень викладачів вищого навчального закладу; раціональне поєднання класичних методів, що традиційно добре зарекомендували себе, з активними, інтерактивними методами; постійні наукові дослідження науково-педагогічних працівників кафедри із залученням до них здобувачів освіти [4]; достатнє (сучасне) матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу [5]; його грамотний управлінський і методичний супровід. Усе це дозволить сформувати в студента стійкі компетенції – знання, уміння і навички.

Педагогічні технології передбачають взаємодію двох складових частин – педагог і студент. У сучасних умовах взаємини між ними будуються не на колишній системі, коли педагог є передавачем, а студент – приймачем знання, а формуються на новій парадигмі, коли студент із допомогою викладача сам формує своє знання. Однак, крім педагога і студента, суттєвою складовою освітнього процесу стали сучасні технічні засоби у вигляді мультимедійних технологій [5]. Необхідно наголосити на необхідності раціонального поєднання класичних і сучасних методів навчання з використанням мультимедійних технологій (інтерактивні дошки, комп'ютери, мультимедійні засоби, спеціальні програмні продукти, відеоконференції, сучасні мікроскопи та ін.). Вишівська педагогіка досить консервативна і, як правило, використовує методи навчання, що давно склалися, – лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття [1].

Однак, незважаючи на те, що ці форми не змінилися, вони можуть бути наповнені сучасним змістом. Це можна проілюструвати з прикладу кафедри патологічної анатомії та судової медицини ПДМУ.

Особливостями викладання патологічної анатомії є те, що будь-якої патологічний процес чи нозологічна одиниця вивчається на різних рівнях структурної організації живого – від організмowego до ультраструктурного (іноді молекулярного). Це, перш за все, дає здобувачу освіти повне уявлення про сутність процесу, що вивчається, а, з іншого боку, дозволяє викладачеві широко використовувати інноваційні методи для формування в студента клініко-анатомічного мислення, надзвичайно важливого в його майбутній професійній діяльності [6].

Практичне заняття в секційному залі дозволяє включити в студентів продуктивне мислення, оскільки викладач ставить перед ними реальні професійні проблеми. При цьому викладач має можливість ставити здобувачам освіти запитання відкритого типу з багатьма варіантами правильної відповіді. Саме це сприяє стимуляції дивергентного мислення, яке є основою креативних здібностей. Робота в музеї мікропрепаратів кафедри так само наближає студента до розв'язання реальних проблем і створює можливість моделювання й оцінки ситуацій, з якими йому доведеться зіткнутися в професійній діяльності після закінчення вишу [2; 3].

Подібні життєві випадки, на відміну від теоретичних схем, неоднозначні та багатопланові, тому їхній аналіз спонукає студента розглядати проблему під різними кутами і з різних точок зору, що розвиває гнучкість мислення. Таким чином вивчення макропрепаратів стає методом конкретних ситуацій, методом активного проблемно-ситуаційного аналізу, що базується на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань-ситуацій. Перехід до вивчення патології на мікроскопічному рівні (тканина, клітина, субклітинні структури) ще більшою мірою дозволяє використовувати інноваційні методи й формувати в студента креативне мислення.

Вивчення патологічного процесу на цьому етапі забезпечується не лише мікроскопом, набором студентських мікропрепаратів, а й іншими технічними засобами – мультимедійними презентаціями, плазмовими панелями, інтерактивною дошкою, відеофільмами. Навіть такий незначний прийом як використання робочого зошита з шаблонами-описами мікропрепаратів, що вивчаються, дозволяє скоротити рутинну технічну роботу студента і звільнити час для його аналітичної роботи [6].

Не останнє місце в інноваційних методах займають тест-системи з усіх розділів загальної та спеціальної патоморфології, робота з якими може проводитися здобувачем освіти або самостійно, або під контролем викладача, що суттєво закріплює знання, засвоєні в процесі практичного заняття або під час підготовки до нього.

Також на кафедрі під час практичних занять використовується метод дискусії між самими студентами. Суть методу полягає в тому, що викладач пропонує групі проблему (за темою, що вивчається), яка має бути розкрита студентами у вигляді створення задачі-ситуації з переліком запитань до неї, що ставляться студентами один одному, і з подальшим формуванням остаточної однієї чи декількох можливих відповідей. Ефективність роботи студентів під час таких обговорень полягає в певній свободі мислення, незалежності від викладача, дискусії в процесі розв'язання проблеми і, нарешті, самостійному знаходженні правильних відповідей (вирішення завдання). Викладачеві достатньо контролювати роботу такої групи студентів і насамкінець аналізувати сильні та слабкі сторони її діяльності.

Особливе місце в методах викладання вибіркового компонента «Секційний курс» займає «ділова гра», зокрема проведення навчальної клініко-анатомічної конференції. Ділова гра – це метод імітації (наслідування) професійної діяльності, прийняття рішень у штучно створеній ситуації, наближеній до життєвої шляхом розігрування відповідних ролей за заданими правилами. Суть її – у цілеспрямованій колективній діяльності студентів за допомогою ділового імітаційного моделювання. Ділова гра особливо ефективна, оскільки студенти почуваються легко і вільно, тому що вони справді «грають» [2; 3].

У статті представлено декілька методів інноваційного навчання студентів патоморфології, кількість яких набагато більша. Науково-педагогічний працівник може самостійно вибирати метод, найбільш придатний для конкретної теми, і, що дуже важливо, підбирати метод конкретно до кожної академічної групи залежно від рівня готовності здобувачів освіти до практичного заняття. Застосування цих та інших прийомів навчання дозволить суттєво полегшити засвоєння здобувачами освіти фундаментальних основ медицини, підняти роль самостійної роботи студентів і, що особливо важливо, сформувати в них клініко-анатомічне мислення, забезпечити безперервність і наступність між традиційною освітою й новітніми.

Список використаної літератури

1. Використання новітніх технологій та традиційних засобів навчання при вивченні патоморфології в сучасних умовах / Н. В. Ройко, Т. В. Новосельцева, Б. М. Филенко, С. А. Проскурня // Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Тернопіль, 2014. – С. 333–334.
2. Деякі аспекти викладання і контролю якості навчання студентів при вивченні секційного курсу на медичних факультетах / І. І. Старченко, С. А. Проскурня, Б. М. Филенко [та ін.] // Актуальні питання контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2018. – С. 224–225.
3. Досвід викладання секційного курсу на кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом / С. А. Проскурня, Н. В. Ройко, І. І. Старченко, Б. М. Филенко, О. К. Прилуцький // Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2022 р. – Полтава, 2022. – С. 244–245.
4. Матеріали наукових публікацій викладачів кафедри патологічної анатомії з секційним курсом як складова навчального процесу / Б. М. Филенко, Н. В. Ройко, В. І. Бабенко [та ін.] // Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 19 березня 2020 р. – Полтава, 2020. – С. 234–235.
5. Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, як сучасна складова вивчення патоморфології / Н. В. Ройко, І. І. Старченко, Б. М. Филенко [та ін.] // Інновації у вищій медичній та фармацевтичній освіті України : матеріали XVI Всеукр. навч.-практ. конф. з міжнар. участю. – Тернопіль, 2019. – С. 129–130.
6. Особливості викладання патоморфології на кафедрі патологічної анатомії із секційним курсом ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» / І. І. Старченко, С. М. Совгіря, О. К. Прилуцький [та ін.] // Удосконалення якості підготовки лікарів у сучасних умовах : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2016 р. – Полтава, 2016. – С. 214–215.
7. Розвиток міжпредметних зв'язків для формування клінічного мислення на основі академічних компетенцій на кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом / Н. В. Ройко, І. І. Старченко, Б. М. Филенко [та ін.] // Актуальні питання вищої медичної (фармацевтичної) освіти : матеріали XVII Всеукр. навч.-практ. конф., м. Тернопіль, 5-6 листопада 2020 р. – Тернопіль, 2020. – С. 217–225.
8. Сілкова О. В. Сучасні тренди медичної освіти / О. В. Сілкова, Н. В. Лобач // Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, 19 березня 2020 р. – Полтава, 2020. – С. 190–191.
9. Торонченко О. М. Міжнародні стандарти управління якістю сучасної вищої медичної освіти в Україні / О. М. Торонченко, Л. О. М'якіньова // Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 21 березня 2019 р. – Полтава, 2019. – С. 222–224.

10. Формування й розвиток «Soft skills» у студентів медичних закладів вищої освіти як важлива складова їх успішної самореалізації / В. В. Ряднова, Н. М. Безега, І. М. Безкоровайна [та ін.] // Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 25 березня 2021 р. – Полтава, 2021. – С. 223–224.

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

**Рябушко О.Б., Єрошенко Г.А., Клепець О.В., Ваценко А.В., Улановська-Циба Н.А.,
Передерій Н.О., Шевченко К.В., Григоренко А.С.**

Полтавський державний медичний університет

У статті актуалізується важливість формування здатності студентів медичного профілю до самостійної роботи зі здобуття й удосконалення професійних знань, умінь і навичок; зазначаються шляхи й засоби розвитку цього комплексу якостей особистості в медичному ЗВО.

Ключові слова: самостійність, студенти-медики, освітній процес, самостійна робота здобувачів освіти, медичний ЗВО.

The article highlights the importance of developing the ability of medical students to work independently on acquiring and improving professional knowledge, abilities and skills, as well as the ways and means of developing this complex of personality qualities in a medical university.

Keywords: independence, medical students, educational process, independent work of students, medical university.

Система вищої освіти в Україні, зокрема й медичної, спрямована на реалізацію концепції підготовки конкурентоспроможних фахівців, що будуть визнаватись на світовому ринку праці. У сучасних умовах спостерігається тенденція зростання вимог до професійної підготовки лікарів, тому організація освітнього процесу в медичних ЗВО орієнтована на формування в здобувачів освіти вмінь, навичок і потреби самостійно здобувати нові знання та спрямовувати їх на саморозвиток і самореалізацію в професійній діяльності.

Навчальний процес у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою частиною загального процесу формування всебічно розвинutoї особистості, що відповідає високому рівню потреб сучасного суспільства. Важливим показником ефективності фахової підготовки вважають самостійність здобувачів освіти, яка необхідна для здійснення узагальнень, прийняття вивірених рішень, виконання кваліфікованих дій, творчого розв'язання поставлених проблем і задач. Обсяг інформації, необхідної для плідної праці та життя освіченої людини, постійно зростає. Це вимагає від майбутніх фахівців умінь самостійно орієнтуватися у всезростаючих інформаційних потоках, сприймати їх системно, критично аналізувати. Отож, до рівня сформованості самостійності фахівців нині висувуються особливі вимоги [2].

Самостійність студентів у процесі навчання – важливий показник внутрішнього потенціалу особистості й запорука підготовки високоерудованого і творчого фахівця. Крім знань, професійних умінь і навичок фахової діяльності, майбутні лікарі мають спиратися на власний досвід, комунікативні здібності, вміння працювати й жити в соціокультурному середовищі, творчо оцінювати й розв'язувати поставлені проблеми. Здатність здобувачів освіти до самостійних узагальнень, прийняття самостійних рішень і виконання самостійних дій у процесі навчання й майбутньої фахової діяльності формується під час організації їхньої самостійної роботи, якій зараз відведено значну частку в навчальних програмах. У сучасній вищій школі самостійна робота здобувачів освіти має відбуватися під керівництвом, але без допомоги викладача.

Добре спланована, умотивована, методично забезпечена й дидактично вивірена самостійна освітня діяльність студентів сприяє накопиченню й систематизації теоретичних знань, закріпленню й удосконаленню практичних умінь і навичок, нагромадженню досвіду в навчанні та спілкуванні, а також є показником ефективності надання освітніх послуг. Самостійна навчальна діяльність здобувачів освіти сприяє формуванню в них самодисципліни, здатності до саморозвитку, потреби в самовдосконаленні, прагнення до раціонального використання часу, стимулює творчі здібності. Самостійна робота допомагає студентам створювати кореляційні зв'язки між знаннями, засвоєними у процесі самостійного вивчення матеріалу, і здобутими раніше на лекціях і практичних заняттях. Результатом цієї роботи стає процес систематизації, поглиблення, структурування й закріплення знань, що веде до трансформування їх у стійкі вміння, навички й компетентності відповідно до профілю майбутньої фахової діяльності [4].

Практичний досвід здійснення навчальної діяльності свідчить, що теоретичні знання, не підкріплені самостійною діяльністю здобувача освіти, не можуть стати справжнім професійним надбанням. Для зацікавлення студентів вивченням навчальної дисципліни, розвитку їхнього творчого потенціалу на кафедрі біології ПДМУ, окрім забезпечення якісної підготовки до поточних практичних занять і безпосередньої самостійної роботи на самих заняттях, застосовують різні форми й види позааудиторної самостійної роботи. Зокрема, самостійне вивчення й підготовка стислого повідомлення або презентації з питань, що не входять до переліку тем аудиторних занять; індивідуальні та групові консультації з певних тем; організація відкритих засідань наукового студентського гуртка; участь у наукових конференціях; робота над створенням каталогів відеоматеріалів для практичних занять тощо.

Організація самостійної роботи здобувачів освіти і керівництво нею стали складною, копіткою й відповідаль-